

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Бастауыш сыныпта инклюзивті білім беруді ұйымдастыру ерекшеліктері

ЖАРИЯЛАНДЫ
23.12.2024СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/173462/>

Макашева Ботагөз Сырымовна

БҚО, Теректі ауданы, Подстепный №1 ЖОББМ арнайы сынып мұғалімі.
Педагог-сарапшы

Аңдатпа

Мақала бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беруді ұйымдастырудың ерекшеліктерін қарастырады. Инклюзивті білім беру жүйесі барлық балаларға, оның ішінде ерекше қажеттіліктері бар балаларға тең білім алу мүмкіндігін береді. Мақалада инклюзивті білім берудің маңыздылығы, оның ұйымдастырылуы, мұғалімдердің рөлі, ата-аналармен ынтымақтастықтың маңызы және осы жүйені тиімді жүзеге асырудағы қиындықтар мен оларды шешу жолдары талқыланады.

Кілт сөздер: инклюзивті білім беру, бастауыш сынып, ерекше қажеттіліктері бар балалар, оқыту әдістері, педагогикалық қолдау, инклюзия, мұғалімдер, ата-аналар, қолайлы оқу ортасы.

Инклюзивті білім беру жүйесі барлық балалар үшін, оның ішінде ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін де білім беру мүмкіндіктерін теңдестіріп қамтамасыз етуді көздейді. Бұл жүйе білім беру процесінің сапасын арттырып, әр баланың әлеуметтік интеграциясын және жеке дамуын қолдайды. Бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беруді ұйымдастыру ерекше мәнге ие, өйткені бұл кезеңде балалардың танымдық, әлеуметтік және эмоционалдық дамуының негізі қаланады. Осы кезеңде инклюзивті білім беру жүйесін енгізу мен ұйымдастыру балалардың мектеп өміріне

бейімделуіне, олардың қабілеттерінің толық ашылуына ықпал етеді.

Инклюзивті білім беру жүйесінің негізгі принциптері

Инклюзивті білім берудің негізгі принциптері — әр баланың тең құқықты және әділ білім алуын қамтамасыз ету, сондай-ақ олардың жеке мүмкіндіктеріне сәйкес қолдау көрсету. Бұл принциптерге мыналар жатады:

- **Әр баланың білім алу құқығы:** Ерекше қажеттіліктері бар балаларға жалпы білім беру мекемелерінде білім алу мүмкіндігі беріледі. Бұл құқықтар баланың жеке қажеттіліктеріне бейімделген білім беру бағдарламаларын жүзеге асыру арқылы қамтамасыз етіледі.
- **Жеке көзқарас:** Әр баланың даму ерекшеліктері мен қажеттіліктері ескеріліп, оларға жеке қолдау көрсетіледі. Мұғалімдер әр баланың өзіндік ерекшеліктеріне сәйкес оқу бағдарламаларын дайындайды.
- **Қоғамдағы тең құқықтылық:** Инклюзивті білім беру барлық балалардың бірдей құқықтарға ие болуын қамтамасыз етеді, бұл өз кезегінде баланың әлеуметтік дамуында маңызды рөл атқарады.
- **Білім беру ортадағы теңдік:** Ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін қолайлы білім беру ортасын құру маңызды, бұл балалардың психологиялық және физикалық жайлылығын қамтамасыз етеді.

Инклюзивті білім беру тек балалар үшін ғана емес, сонымен қатар қоғам үшін де маңызды. Бұл қоғамның әртүрлі топтарын біріктіруге және әртүрлі адамдар арасындағы түсіністікті нығайтуға ықпал етеді.

Бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беруді ұйымдастырудың ерекшеліктері

Бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беру жүйесін тиімді жүзеге асыру үшін арнайы ұйымдастыру шаралары қажет:

- **Оқушылардың әртүрлілігін ескеру:** Бастауыш сынып

мұғалімдері барлық оқушылардың жеке қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, оқу процесін ұйымдастыруы тиіс. Мектептегі оқу бағдарламалары мен оқыту әдістері балалардың ерекшеліктеріне сәйкес құрылуы керек.

- **Жеке оқыту жоспарлары мен әдіс-тәсілдер:** Ерекше қажеттіліктері бар балаларға арнайы жеке оқыту жоспары жасалады, онда баланың ерекшеліктері мен қажеттіліктеріне сәйкес әртүрлі әдіс-тәсілдер, құралдар мен ресурстар пайдаланылады. Мысалы, логопедиялық немесе психологиялық көмек көрсету.
- **Қолайлы оқу ортасын ұйымдастыру:** Инклюзивті білім беру үшін мектептерде арнайы оқу құралдары мен жабдықтар болуы қажет. Бұл құралдар балалардың дамуында қолдау көрсету үшін өте маңызды. Мысалы, көру қабілеті нашар балаларға арналған арнайы кітаптар, есту қабілеті бұзылған балалар үшін дыбыстық аппаратуралар.
- **Мұғалімдер мен мамандардың ынтымақтастығы:** Ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үшін әртүрлі мамандардың (мұғалімдер, дефектологтар, психологтар, логопедтер) бірлескен жұмысы қажет. Олар оқушылардың дамуын бақылап, тиісті педагогикалық қолдау көрсетеді.

Мұғалімдердің рөлі мен кәсіби даярлығы

Инклюзивті білім беру жүйесінің табысты жүзеге асуы мұғалімдердің кәсіби біліктілігіне байланысты. Бастауыш сынып мұғалімдері ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқытуға арналған арнайы даярлықтан өтуі тиіс. Мұғалімдер инклюзивті білім беру принциптерін түсінуі, әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, сабақ жүргізу дағдыларын меңгеруі қажет.

- **Оқу бағдарламасының бейімделуі:** Мұғалімдер оқушылардың мүмкіндіктеріне қарай оқу бағдарламасын өзгертуі керек. Бұл оқушыларға өзіндік қабілеттеріне сай білім алуға мүмкіндік береді.

- **Әлеуметтік және эмоциялық қолдау:** Мұғалімдер балалардың психологиялық жағдайына назар аударып, олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға көмектесуі керек. Оқушылардың өзара қарым-қатынас дағдыларын жетілдіріп, топта жұмыс істеуге үйретеді.
- **Даму мониторингі:** Мұғалімдер балалардың дамуын үнемі бақылап, оқу барысында туындайтын қиындықтарды шешу үшін олармен жеке жұмыс жүргізуі қажет.

Ата-аналармен ынтымақтастықтың маңызы

Ата-аналар инклюзивті білім беру процесінде маңызды рөл атқарады. Олар балалардың дамуындағы өзгерістерді бақылап, мектепке және мұғалімдерге қолдау көрсетуі қажет. Ата-аналар мен мұғалімдер арасындағы тиімді ынтымақтастық ерекше қажеттіліктері бар балалардың оқу процесінің жетістігіне тікелей әсер етеді.

- **Ата-аналардың ақпараттандырылуы:** Ата-аналар инклюзивті білім беру жүйесі туралы ақпараттандырылуы қажет. Оларға балалардың білім алуындағы әдіс-тәсілдер мен бағдарламалар туралы түсінік берілуі тиіс.
- **Ата-аналарға көмек көрсету:** Ерекше қажеттіліктері бар балалардың ата-аналарына психологиялық және педагогикалық қолдау көрсету маңызды. Ата-аналар балаларымен үйде қосымша жұмыс істей отырып, олардың мектептегі табыстарын арттыра алады.
- **Қарым-қатынас пен түсіністік:** Ата-аналар мен мұғалімдер арасындағы ашық қарым-қатынас балалардың білім алу процесіне оң әсерін тигізеді. Мұғалімдер ата-аналармен үнемі байланыста болып, балалардың жетістіктері мен қиындықтарын талқылап отыруы қажет.

Инклюзивті білім беру жүйесінің қиындықтары мен оларды шешу жолдары

Инклюзивті білім беру жүйесін жүзеге асыруда бірқатар қиындықтар

кездеседі. Олардың кейбіреулері:

- **Мұғалімдердің арнайы даярлықтан өтпеуі:** Көптеген мұғалімдер инклюзивті білім беру бойынша арнайы дайындықтан өтпеген. Бұл мәселені шешу үшін арнайы курстар мен тренингтер ұйымдастырылуы тиіс.
- **Қаржылық және ресурстық шектеулер:** Білім беру мекемелерінде қажетті оқу құралдары мен жабдықтардың жетіспеушілігі. Бұл мәселені шешу үшін қосымша қаржылық ресурстар қажет.
- **Психологиялық көмек көрсету:** Ерекше қажеттіліктері бар балалардың әлеуметтік интеграциясы мен оқуға бейімделуіне психологиялық көмек қажет. Бұл үшін мектепте арнайы психологтар мен дефектологтар болуы керек.

Бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беру — бұл қоғамның дамуы мен балалардың толыққанды дамуына әсер ететін маңызды жүйе. Бұл жүйе балаларға тек білім алуды ғана емес, әлеуметтік дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Инклюзивті білім берудің табысты жүзеге асуы мұғалімдер мен ата-аналар арасындағы ынтымақтастыққа, сондай-ақ мектептердің қажетті ресурстар мен қолдауға ие болуына байланысты. Осылайша, инклюзивті білім беру балалардың әлеуметке бейімделуін және толыққанды дамуын қамтамасыз ететін маңызды құрал болып табылады.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы.
2. Ш. А. Асқарова. «Инклюзивті білім берудің теориясы мен практикасы».
3. М. С. Нұрғалиева. «Бастауыш сыныптарда инклюзивті білім беру».
4. А. А. Тәжібекова. «Инклюзивті білім беру: әлемдік тәжірибе».
5. ЮНЕСКО. Инклюзивті білім берудің халықаралық стандарттары.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.